

4 Differentiatie bij leesvaardigheid

De zes literaire competenties van Theo Witte in een notendop

(Bron: Witte, T. (2008). *Het oog van de meester. De literaire ontwikkeling van havo- en vwo-leerlingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs*. Delft: Eburon.)

Overzicht van de niveaus

Niveau 1: zeer beperkt literair competente lezer, 'belevend' lezer.

Deze lezer:

- is betrokken bij de verhaalde gebeurtenissen;
- prefereert een gesloten einde;
- houdt niet van perspectief- of tijdswisselingen.

Niveau 2: beperkt literair competente lezer, 'herkennend' lezer

Deze lezer:

- vindt personen belangrijker dan de dramatische actie;
- wil zich kunnen inleven in het verhaal.

Niveau 3: enigszins beperkt literair competente lezer, 'reflecterend' lezer

Deze lezer:

- denkt na over personages, hun motieven en gevoelens;
- spiegelt zich aan de personages;
- accepteert een open einde.

Niveau 4: enigszins uitgebreid literair competente lezer, 'interpreterend' lezer

Deze lezer:

- gaat actief op zoek naar de 'betekenis' van het verhaal;
- kan op een hoger abstractieniveau over het verhaal denken en praten;
- kan bijvoorbeeld de stijl of structuur bewonderen, terwijl hij de inhoud niet waardeert.

Niveau 5: uitgebreid literair competente lezer, 'letterkundig' lezer

Deze lezer:

- heeft belangstelling voor de intentie van de auteur, voor de vraag 'Wat wil het werk betekenen?';
- heeft belangstelling voor de cultuur-historische context.

Niveau 6: zeer uitgebreid competente lezer, 'academisch' lezer

Deze lezer:

- richt de aandacht op de autoriteit van zijn eigen ervaringen en op de validiteit van zijn interpretatie.

Uitwerking van de niveaus

Niveau 1

Belevend lezen: leerlingkenmerken

De leerling:

- heeft weinig ervaring met het lezen van fictie;
- houdt niet van lezen, leest omdat het moet;
- heeft een laag leestempo;
- vindt het niet prettig om lang over een boek te praten;
- wil door een boek worden geamuseerd.

Belevend lezen: boekenkenmerken

Het boek:

- is niet te dik;
- gaat over bekende onderwerpen;
- bevat gebeurtenissen die elkaar in hoog tempo opvolgen;
- bevat een verhaal met een eenvoudige opbouw;
- heeft een bevredigend einde;
- amuseert de lezer (spannend, dramatisch, humoristisch, sensationeel).

Voorbeelden Engels

A.A. Milne	<i>Winnie-the-Pooh</i> (A1)
Roald Dahl	onder andere <i>Matilda</i> , <i>Danny the Champion of the World</i> (A2)
Jay Bennett	<i>The Skeleton Man</i> (A2)
Lemony Snicket	<i>A Series of Unfortunate Events</i> , <i>A Bad Beginning</i> (A2)

Voorbeelden Duits

Zie www.duits.de/literatuur/boektips

Bernhard Hagemann *Champions für einen Tag* (A1/2)

Voorbeelden Frans

Zie voor A2 t/m B2 ook www.digischool.nl/fa/Literatuur.htm

Stéphanie (pseudonyme de Philippe Labro)

Des cornichons au chocolat (éd. Facile A2/version intégrale B1)

Christine Aventin *Le coeur en poche* (B1)

Niveau 2

Herkennend lezen: leerlingkenmerken

De leerling:

- heeft positieve ervaringen met het lezen van fictie;
- vindt het fijn om personages, situaties en gebeurtenissen in een boek te herkennen;
- vindt het leuk om met klasgenoten over een boek te praten;
- wil zich vooral ontspannen met een boek.

Herkennend lezen: boekenmerken

Het boek:

- bevat voor jongeren herkenbare onderwerpen en personages;
- bevat een dramatisch, meeslepend verhaal;
- bevat een verhaal met weinig obstakels (tijdsprongen, perspectiefwisselingen, meerdere verhaallijnen, open plekken);
- heeft eventueel een open einde.

Voorbeelden Engels

L.M. Montgomery *Anne of Green Gables* (B1)

Louis Sachar *Holes* (B1)

Suzanne Collins *The Hunger Games* (B1)

Voorbeelden Duits

Zie www.duits.de/literatuur/boektips

Werner Färber *Wie viele Level hat dein Leben?* (A1/2)

Jacob Arjouni *Magic Hoffmann* (B1)

Voorbeelden Frans

Zie voor A2 t/m B2 ook www.digischool.nl/fa/Literatuur.htm

A. de St. Exupéry *Le petit prince* (B1)

Emile Ajar *La vie devant soi* (B1)

Michel Tournier *Vendredi ou la vie sauvage* (B2)

Delphine de Vigan *No et moi* (B1/2)

Olivier Adam *Je vais bien, ne t'en fais pas* (B1)

Anna Gavalda *Ensemble, c'est tout* (B1/B2)

Niveau 3

Reflecterend lezen: leerlingkenmerken

De leerling:

- heeft positieve ervaringen met het lezen van eenvoudige literaire romans;
- is geïnteresseerd in onderwerpen die spelen in de wereld van volwassenen;
- vindt het interessant om te horen wat klasgenoten van een boek vinden en er samen over te discussiëren;
- wil door het boek nieuwe werelden ontdekken en aan het denken worden gezet.

Reflecterend lezen: boekenkenmerken

Het boek:

- heeft een onderwerp dat niet hoeft aan te sluiten bij de leefwereld van jongeren;
- gaat vaak over sociale, psychologische en/of morele vraagstukken;
- bevat een levensles;
- kan hier en daar ingewikkeld in elkaar zitten (perspectiefwisselingen, tijdsprongen, verschillende verhaallijnen);
- bevat een diepere betekenislaag.

Voorbeelden Engels

Helen Fielding	<i>Bridget Jones' diary</i> (B2)
Mark Haddon	<i>The Curious Incident of the Dog in the Night-time</i> (B2)
Lewis Carroll	<i>Alice's Adventures in Wonderland</i> (B1)
John Steinbeck	<i>Of Mice and Men</i> (B1)

Voorbeelden Duits

Zie www.duits.de/literatuur/boektips/

Benjamin Lebert	<i>Crazy</i> (B1)
Manfred Gregor	<i>Die Brücke</i> (B1)
Inge Scholl	<i>Die weiße Rose</i> (B2)

Voorbeelden Frans

Zie voor A2 t/m B2 ook www.digischool.nl/fa/Literatuur.htm

Jean-Paul Sartre	<i>Les jeux sont faits</i> (B1) en <i>Huis Clos</i> (B1)
Albert Camus	<i>L'étranger</i> (B1)
Sébastien Japrisot	<i>Un long dimanche de fiançailles</i> (B2)
David Foenkinos	<i>La délicatesse</i> (B2)

Niveau 4

Interpreterend lezen: leerlingkenmerken

De leerling:

- heeft belangstelling voor literaire romans en heeft daar ook redelijk veel ervaring mee;
- is geïnteresseerd in verteltechniek;
- wil doordringen in niet-alledaagse, soms complexe personages, situaties en gebeurtenissen;
- vindt het uitdagend om een tekst te analyseren en te zoeken naar diepere betekenislagen.

Interpreterend lezen: boekenkenmerken

Het boek:

- kan veel inspanning en tijd van de lezer vergen;
- veronderstelt veel algemene en soms ook specifieke kennis (bijvoorbeeld cultuurhistorische kennis);
- heeft een verhaalverloop en beschrijft gedrag van personages dat minder goed voorspelbaar is;
- heeft een mogelijk complexe verhaalstructuur, kan veel inspanning van de lezer vragen;
- heeft vaak een meerduidige betekenis.

Voorbeelden Engels

George Orwell	<i>Animal Farm</i> (B1)
William Golding	<i>Lord of the Flies</i> (B1)
Jonathan Safran Foer	<i>Extremely Loud & Incredibly Close</i> (B2)
Khaled Hosseini	<i>The Kite Runner</i> (B2)
Markus Zusak	<i>The Book Thief</i> (B2)

Voorbeelden Duits

Zie www.duits.de/literatuur/boektips

Ödön von Horváth *Jugend ohne Gott* (B1)

Voorbeelden Frans

Zie voor A2 t/m B2 ook www.digischool.nl/fa/Literatuur.htm

Philippe Claudel	<i>La petite fille de Monsieur Linh</i> (B1)
Amélie Nothomb	<i>Stupeur et tremblements</i> (B2)
Emmanuel Carrère	<i>La classe de neige</i> (B2)
Philippe Grimbert	<i>Un secret</i> (B1/2)

Niveau 5

Letterkundig lezen: leerlingkenmerken

De leerling:

- heeft belangstelling voor literaire klassiekers en belangrijke schrijvers;
- is geïnteresseerd in de achtergronden en literair-historische context van een boek;
- heeft oog voor de literaire stijl en kan daarvan genieten;
- legt binnen de tekst verbanden op meerdere niveaus;
- brengt het boek gemakkelijk in verband met andere media en de wereld buiten de tekst;
- vindt het leuk en uitdagend om zich te verdiepen in taal, literatuur en cultuur.

Letterkundig lezen: boekenmerken

Het boek:

- doet een beroep op culturele, poëtische en literaire kennis;
- bevat personages en een thematiek die ver afstaan van de leefwereld van de jongeren; de inhoud kan complex zijn;
- kan afwijkend of (zeer) gedateerd taalgebruik en literaire conventies bevatten;
- heeft een complexe structuur en betekenis (meerduidig, impliciet).

Voorbeelden Engels

Stephen King	11/22/63 (C1)
George R.R. Martin	<i>A Game of Thrones (A Song of Ice and Fire: Book One)</i> (C1)
Jane Austen	<i>Pride and Prejudice</i> (B2)
George Orwell	1984 (C1)

Voorbeelden Duits

Zie www.duits.de/literatuur/boektips

Patrick Süskind	<i>Das Parfum</i> (B2)
Erich Kästner	<i>Fabian</i> (B2)

Voorbeelden Frans

Zie voor A2 t/m B2 ook www.digischool.nl/fa/Literatuur.htm

Muriel Barbéry	<i>L'élégance du hérisson</i> (B2)
Stendhal	<i>Le Rouge et le Noir</i> (C1)
Marguerite Duras	<i>Hiroshima mon amour</i> (B2)
Romain Gary	<i>Les cerfs-volants</i> (B2)
François Mauriac	<i>Thérèse Desqueyroux</i> (B2)
Jean-Dominique Bauby	<i>Le scaphandre et le papillon</i> (B2/C1)
Philippe Claudel	<i>Les âmes grises</i> (B2)

Niveau 6

Academisch lezen: leerlingkenmerken

De leerling:

- is gedreven, een ambitieuze lezer van literatuur, kent veel teksten uit de wereldliteratuur;
- is geïnteresseerd in een academische benadering van literatuur;
- kan de tekst vanuit verschillende invalshoeken benaderen en interpreteren (psychologisch, filosofisch, sociologisch, et cetera);
- ziet intertekstuele verbanden;
- vindt het interessant om eigen leeservaringen uit te wisselen met experts;
- leest om vat te krijgen op de wereld en op zichzelf.

Academisch lezen: boekenmerken

Het boek:

- veronderstelt veel algemene, culturele en literaire kennis;
- vraagt soms ook specialistische kennis van de literair-historische context;
- kan impliciete verwijzingen bevatten naar klassieke motieven (de Bijbel, mythologie);
- kan verwijzen naar andere teksten en cultuuruitingen;
- heeft een geraffineerde, soms experimentele stijl;
- heeft een rijke en gelaagde betekenis, is vaak moeilijk te doorgronden.

Voorbeelden Engels

David Mitchell *Cloud Atlas* (C2)
Virginia Woolf *Mrs. Dalloway* (C1)

Voorbeelden Duits

Zie www.duits.de/literatuur/boektips

Günter Grass *Die Blechtrommel* (C1)

Voorbeelden Frans

Marcel Proust *Du côté de chez Swann* (C2)
Emile Zola *Germinal* (C1)